

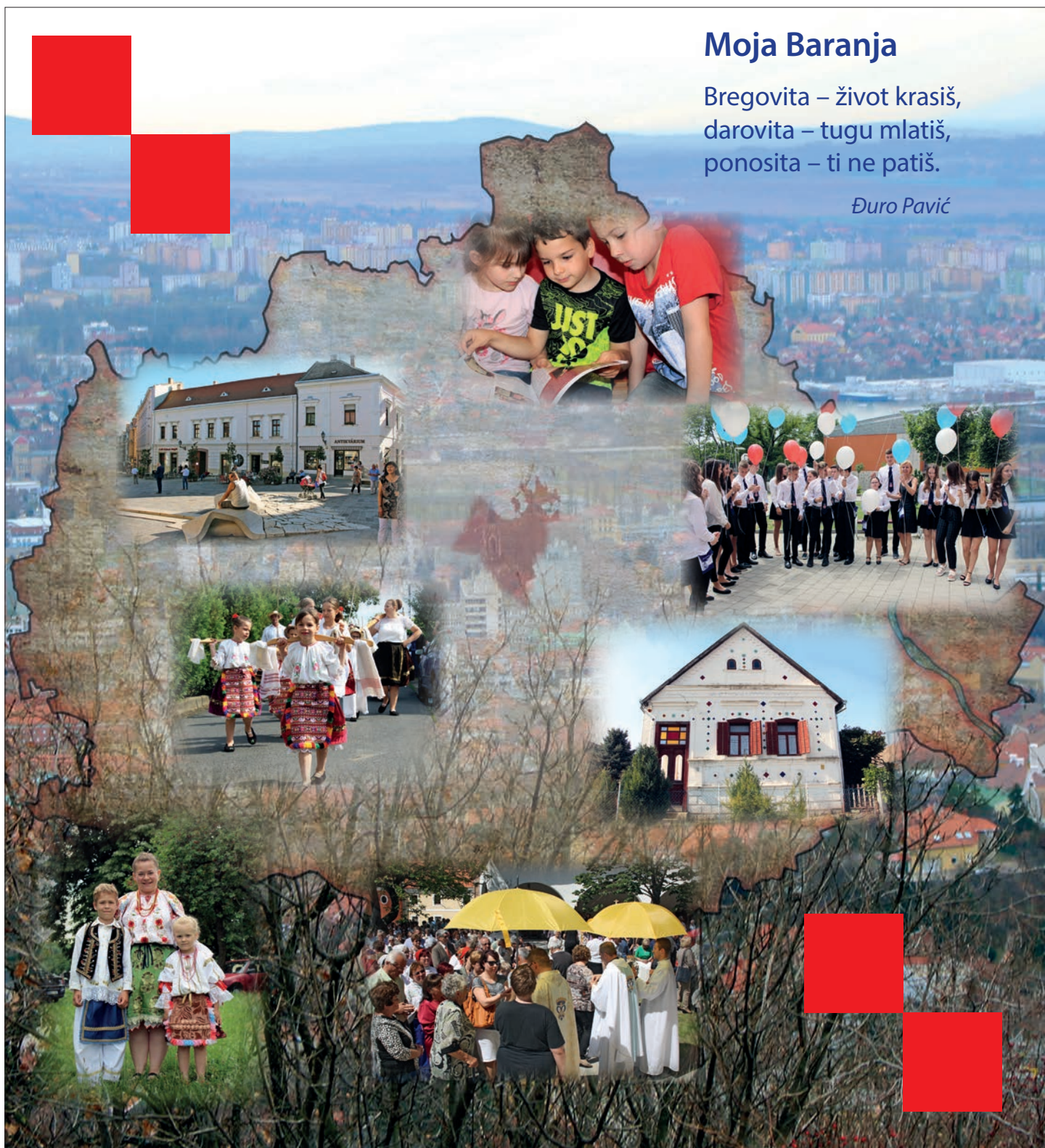
HRVATSKI *glasnik*

Posebno izdanje Hrvatskoga glasnika, povodom državnog Dana Hrvata, održanog u Pečuhu 17. studenog 2018. godine

Moja Baranja

Bregovita – život kraseš,
darovita – tugu mlatiš,
ponosita – ti ne patiš.

Đuro Pavić

Oj, Baranjo!

Praksu izdanja posebnoga broja Hrvatskoga glasnika u povodu državnog Dana Hrvata Uredništvo je započelo 2009. godine i uz jednu godinu koju smo izostavili, do danas tiskali smo devet brojeva. Ovaj niz izdanja ostvarivali smo u suradnji s potporom hrvatskih županijskih samouprava u regijama i županijama gdje se spomenuti Dan održavao, a bilo je godina kada je potpora izostala, te smo i sami iz vlastitih ljudskih i financijskih potencijala učinili to. Zašto? Smatramo važnim biti vidljivi, tjednik Hrvata u Mađarskoj, i na priredbi koja ima za cilj okupiti Hrvate u Mađarskoj na središnjem njihovu danu, Danu Hrvata u Mađarskoj. Taj se dan već dvadesetak godina održava u studenome, a namjera njegova održavanja bila je datum i studeni kojim bi se između ostaloga spomenuli na davnu 1990. godinu kada su Hrvati u Mađarskoj prvi put u svojoj povijesti utemeljili svoju samostalnu krovnu udrugu, njom okupljajući Hrvate iz svih krajeva Mađarske. U rezoluciji sa spomenutoga skupa utemeljenja, u petoj je točki zaključeno da Hrvati u Mađarskoj što prije moraju utemeljiti svoj poseban tjednik, tjednik Hrvata u Mađarskoj, što je i učinjeno 2. svibnja 1991. godine kada je izišao iz tiska prvi broj Hrvatskoga glasnika.

Ovogodišnji posebni broj Hrvatskoga glasnika izdan u povodu državnog Dana Hrvata, koji se održava 17. studenog u Pečuhu, ostvarili smo s potporom Hrvatske samouprave Baranjske županije i poduzeća Croatica. Uz narečeno njime želimo prikazati dio materijalnog i kulturnog nasljeđa, prošlost, sadašnjosti i budućnost Hrvata i naselja koje oni nastanjuju u Baranjskoj županiji, putem fotografije i napisa. U spomenutoj županiji živi najveći broj Hrvata u Mađarskoj, u njoj ima i najviše utemeljenih hrvatskih narodnosnih samouprava, djeluje i Županijska hrvatska samouprava, mnoge civilne udruge, kulturna društva, zborovi... te važne hrvatske ustanove pa i one u održavanju Hrvatske državne samouprave. Baranju krasi i četiri etničke skupine Hrvata koji je nastanjuju: podravski Šokci, podravski Hrvati, bošnjački Hrvati, šokački Hrvati. Spomenici, groblja, građevine, knjige, kalendari, crkve, djeca i ljudi... Ovo se bogatstvo očituje u jedinstvu i istom cilju, njegovanju kulture i materijalnoga blaga, vjere i odanosti prema Majci Božjoj, te ljubomorno čuvanje hrvatskoga jezika koje su im kroz proteklih stoljeća ostavili u nasljedstvo predci uz traženje svekolikih putova i načina očuvanja nacionalne samobitnosti na pragu trećega tisućljeća. Od Sigeta, preko Pečuha i okolnih bošnjačkih i šokačkih naselja, do Šikloša i Kašada, preko Mohača do Salante, prošetalimo se Baranjom. Nadamo se da će ovaj posebni broj Hrvatskoga glasnika naći svoje mjesto diljem Mađarske u hrvatskim domovima, školama, ustanovama, narodnosnim samoupravama. I ovogodišnjim posebnim brojem Hrvatskoga glasnika naše Uredništvo pomaže očuvanju kulture i običaja Hrvata u Mađarskoj. Zahvaljujemo Hrvatskoj samoupravi Baranjske županije i njezinim zastupnicima na potpori pruženoj objavljivanju ovoga posebnog broja Hrvatskoga glasnika 2018. godine.

Hrvati u Baranjskoj županiji u ogledalu statistike

Po podacima popisa pučanstva iz 2011. godine, u Baranjskoj se županiji 52 998 građana izjasnilo pripadnikom neke od narodnosti, što je za 24 % više od broja iz 2001. godine. U županiji u najvećem broju žive pripadnici njemačke narodnosti, slijede ih pripadnici romske, a potom pripadnici hrvatske narodnosti. Značajka je podataka iz 2011. godine u odnosu na prethodni popis da nije porastao broj onih koji su naznačili materinski jezik kao odrednicu, nego onih koji su naznačili nacionalnost kao odrednicu. Narodnosni upitnik sastojao se od tri pitanja; nacionalnost, materinski jezik, upotreba jezika u obiteljskom, prijateljskom krugu, a ispitanik je mogao naznačiti jednu, dvije ili sve tri rubrike. Izjašnjavati se moglo kroz odabir više „identiteta“. Ukupan broj pripadnika narodnosti u našem slučaju hrvatske narodnosti sraz je spomenutih podataka.

Nekoliko zanimljivosti. Od ukupnoga broja pripadnika hrvatske narodnosti u Baranjskoj županiji njih čiji je materinski jezik hrvatski 3930, broj je muškaraca 1766 a žena 2164, od ukupnoga broja ispitanika koji su kazali da su po nacionalnosti Hrvati njih 6343, muškaraca je 2872, a žena 3471, od ukupnoga broja ispitanika njih 4495 koriste se hrvatskim jezikom u obiteljskom, prijateljskom krugu. Obradbom ovih podataka statistički je ured došao do broja od 7185 pripadnika hrvatske narodnosti koji žive u Baranjskoj županiji po podacima sakupljenim popisom pučanstva 2011. godine.

U Mađarskoj 13 716 ispitanika naznačilo je hrvatski kao materinski jezik, 23 561 ispitanika je naznačilo da je po nacionalnosti

Hrvat, a 16 815 ispitanika da se u obiteljskom, prijateljskom krugu koriste hrvatskim jezikom.

Jedna od značajka Baranjske županije jest, kada govorimo o narodnostima u njoj, da u Baranji u najvećem broju od svih ostalih mađarskih županija žive pripadnici hrvatske narodnosti. U ukupnom broju oni čine 1,9 % stanovnika u županiji. Njihov je broj 1,5 % manji u odnosu na podatke iz 2001. godine kada je bilo 7294 pripadnika hrvatske narodnosti, ali u odnosu na sveukupne demografske podatke u županiji, ipak je njihov broj nešto rastao. S obzirom na dob, radi se o starijem stanovništvu, djece ima do 9 %, mladih do 29 %, starijih 33 %, a starih 29 %. Četvrtina njih ima maturu, a gotovo 15 % jesu ljudi s diplomom.

U županiji se 21 800 ispitanika izjasnilo da im mađarski nije materinski jezik, u većini su to pripadnici narodnosti (93 %), što je za 2,8 % manje nego pri popisu iz 2001. godine. Od 21 800 ispitanika njih 18 % reče da im je hrvatski materinski jezik, njih 3930, što je za 10 % manje nego 2001. godine, kada je taj broj bio 4382 ispitanika.

Od spomenutoga broja pripadnika hrvatske narodnosti njih 3698 živi u gradovima, od čega njih 1922 u Pečuhu, a u pečuškom kotaru njih 3272, u šeljinskom 1381, u šikloškom 721, u mohačkom 905, u bojskom 360, u sigetskom 215, u selurinskom 104... U naseljima iznad 500 do tisuću stanovnika živi 1525 pripadnika hrvatske narodnosti, a njih 894 u naseljima od 200 do 500 stanovnika.

Branka Pavić Blažetin

U kolikoj su mjeri politički aktivni baranjski Hrvati?

U sadašnjem sazivu HDS-ove Skupštine, čija je osnivačka sjednica bila 8. studenoga 2014. godine, nakon održanih izbora za mjesne samouprave i načelnike te izbore za zastupnike narodnosnih samouprava, 12. listopada glasače upisane u hrvatski registar iz naselja i gradova Baranjske županije predstavljaju i ovi zastupnici: Marianna dr. Al-Emadné Balatinácz, Szilveszter Bality, Arnold Barics, István Blazsetin, János Gugán, Gábor Zoltán Gyórvári, Róbert Ronta, Szigeacsán Józsefné. Oni su u saziv Skupštine ušli s državne liste Saveza Hrvata. Napomenimo da HDS-ova Skupština ima 23 zastupnika.

Novost je listopadskih izbora 2014. bila da su se istodobno održavali mjesni, područni i državni narodnosni izbori. Izbori su mogli biti raspisani u naselju u kojem se 25 osoba po podacima popisa pučanstva izjasnilo pripadnikom neke narodnosti, u našem slučaju hrvatske, i ako je u registru hrvatskih birača do zakonom određenog roka bilo trideset osoba s pravom glasa. Birača su se tročlana ili četveročlana zastupnička tijela, na mjesnoj razini izravno. U Mađarskoj je utemeljeno 112 mjesnih hrvatskih samouprava, od toga njih 34 u Baranjskoj županiji, trećina ukup-

Službena zastava Hrvatske samouprave Baranjske županije

nici: Vera Kovačević, Brigita Štivić-Sándor, Mišo Šarošac, Milica Murinji Sörös, Milan Sabo, Ljubica Véber i Jadranka Gergić. Za predsjednika je izabran Mišo Šarošac. U hrvatske registre u Baranjskoj županiji bilo je upisano ukupno 3164 birača, od čega je njih 2285 pristupilo izborima za Hrvatsku samoupravu Baranjske županije i dalo valjanih 2135 glasova.

Predsjednik Hrvatske samouprave Baranjske županije Mišo Šarošac uvjeren je da su oko njega sposobni ljudi i da su skupa snažniji, ali je istaknuo da se svi moraju bolje potruditi oko boljeg saobraćaja, komunikacije. U proteklim godinama u županiji su bile organizirane brojne priredbe s lijepim i sadržajnim programima. Samouprava nastoji putem natječaja dati potporu svima koji je traže. Dnevna je suradnja s različitim ustanovama hrvatskoga značaja, hrvatskim ustanovama u Pečuhu i šire, s medijima. Skupština Baranjske županije, osim što osigurava mjesto i tehničke uvjete za rad Hrvatske samouprave Baranjske županije, pomaže i godišnjom novčanom potporom za raspisivanje natječaja kojim se pomažu hrvatski programi u županiji. Tu je i godišnja potpora Hrvatske državne samouprave za programe. Samouprava godišnje organizira županijski Hrvatski dan u sklopu kojeg od 2009. godine dodjeljuje nagradu „Za baranjske Hrvate“. Osim navedenog, djeluje uz državnu potporu za djelatnost područnih samouprava i iz državne potpore za dodatnu djelatnost.

U županiji krajem 2018. u ovim naseljima djeluju hrvatske samouprave: Breme, Birjan, Fok, Križevci, Starin, Martinci, Harkanj, Kašad, Katolj, Komlov, Kujin, Lančug, Lotar, Mohač, Nagydob-sza, Kozar, Narad, Olas, Pečuh, Pogan, Ranjoš (Aranyosgadány), Sajka, Salanta, Surdukinj, Semelj, Selurince, Siget, Sukit, Šeljin, Šikloš, Vajslovo, Vršenda, Udvar.

Sveukupno u hrvatskim biračkim popisima u Mađarskoj za izbore mjesnih, područnih i državne samouprave do zakonskog roka bilo je upisano 10 599 birača s pravom glasa, od kojih je njih 80-ak % pristupilo izborima.

Branka Pavić Blažetin

Javna tribina Hrvatske samouprave Baranjske županije u Katolju 2017. godine

noga broja. Napomenimo da je 2014. godine u Baranjskoj županiji utemeljeno sedam hrvatskih samouprava manje u odnosu na prethodni ciklus te kako su izbori raspisani u 37 naselja, ali su održani u 34 gdje su potom utemeljene hrvatske samouprave. Tročlana zastupnička tijela birana su ako je u registru birača bilo ispod sto birača, a četveročlana ako je u registru birača bilo iznad 100 upisanih birača. Glasači u Baranjskoj županiji upisani u hrvatske registre birača u županiji mogli su glasovati na mjesnoj razini na kandidate koje je postavio samo Savez Hrvata u Mađarskoj, i to u svim naseljima gdje su pokrenuti izbori u Baranji, te na županijsku listu koju je postavio samo Savez Hrvata, a na državnoj razini na jednu od državnih hrvatskih lista ili onu Saveza Hrvata u Mađarskoj ili onu Izborne koalicije „Hrvati za Hrvate“. Na županijskoj je razini utemeljena Hrvatska samouprava Baranjske županije sa sedmočlanim zastupničkim tijelom čiji se sastav od 2014. godine naovamo mijenjao, te su danas zastup-

Hrvati u Baranjskoj regiji

U posebnome broju Hrvatskoga glasnika za Dan Hrvata 2018. sastavljen je prilog koji će s čitateljima podijeliti nekoliko osnovnih informacija o Hrvatima u Baranji, točnije u baranjskoj regiji, budući da se u slučaju Dana Hrvata primjenjuje načelo regije, a ne županije. Ovaj državni program 2018. godine održava se u srcu baranjske regije, u gradu Pečuhu. U nastavku istaknut ćemo nekoliko podrobnosti iz prošlosti Hrvata u Baranji te na kraju donosimo popis naselja u kojima su živjeli ili i danas žive Hrvati.

Hrvatski stanovnici baranjske regije, a tako i drugih hrvatskih regija u Mađarskoj (Gradišće, Zala, Podravina, Bačka, Budimpešta i okolica), u mađarskim su povijesnim izvorima nazivani i sebe nazivaju raznim etničkim imenima osim hrvatskoga: o njima možemo čitati kao o Šokcima, Bošnjacima, Ilirima, Racima, Bunjevcima, pa još i kao Srbima. Prema kulturnim, povijesnim, vjerskim, jezičnim i drugim odrednicama Hrvati u baranjskoj regiji pripadaju šokačkoj i bošnjačkoj subetničkoj skupini hrvatskoga nacionalnog bića, a uporaba drugih etnonima određena je povijesnim razdobljima (Iliri), površnim znanjem autora o hrvatskim subetničkim skupinama na prostoru Mađarske (Raci, Bunjevci) ili su rezultat manipulacije, naprimjer za vrijeme srpske okupacije južne Mađarske (1918. – 1921.).

Takozvani Bošnjaci u Baranji žive na određenom području, u naseljima južno od Pečuha (Ata, Kukinj, Pogan, Salanta, Semelj, Suka, Sukit, Udvar) te u samom gradu Pečuhu. U nekima od njih još uvijek živi znatan broj Bošnjaka, a u pojedinim naseljima već nema nijednog Hrvata. U Pečuhu je također postojala jaka bošnjačka zajednica, koja se dosta rano odnarodila (zaključno do sredine 20. stoljeća), a danas Hrvate u tome gradu predstavljaju doseljeni članovi iz obližnjih i udaljenijih naselja.

Šokce u mađarskom dijelu Baranje literatura dijeli u više skupina. Jednu čine „gradski“, Šokci iz Mohača, drugu „seoski“, Šokci u naseljima između Pečuha i Mohača (Kozar, Šaroš, Lotar, Birjan, Belvar, Olas, Katolj, Minjorod, Vršenda, Titoš, Lančug, Marok, Maraza), a treću takozvani podravski Šokci u naseljima Kašad, Semartin i Breme. Dok se prve dvije skupine Šokaca razlikuju ponajprije prema vrsti naselja u kojemu žive (grad-selo), treća skupina pokazuje i druge značajke (jezik, materijalna i nematerijalna baština itd.) prema kojima ih razlikujemo od ostalih Šokaca.

O broju i točnom etničkom sastavu stanovništva Ugarske sve do dolaska Turaka na ove prostore malo se zna. Za vrijeme formiranja mađarske države (10. – 11. stoljeće) područje Baranje bilo je među najnapučenijim područjima Karpatskog bazena, gdje su živjele razne zajednice i prije i poslije dolaska Mađara. U nastanku Kraljevine Ugarske vodeću su ulogu igrala mađarska plemena, a širenjem srednjovjekovne mađarske uprave u Karpatskom bazenu Mađari su pripojili razna plemena, stanovništvo koje se nalazilo u Karpatskom bazenu za vrijeme njihova dolaska, među ostalima Avare, Slavene i dr. Međutim, o etničkim odnosima u pojedinim naseljima sve do kasnoga srednjeg vijeka te o težini odnarođivanja nemađarskih zajednica u mađarsko stanovništvo postoje samo nagađanja.

Ako je na području Baranje u stoljećima do turskih ratova i živjelo nekakvo slavensko stanovništvo, ono se vjerojatno teško može povezati s hrvatskim doseljenicima koji su se pojavili za vrijeme osvajanja i nakon povlačenja Osmanskog Carstva s prostora Ugarske. Osmanska osvajanja Balkana i jugoistočne Europe pokrenula su razdoblje jakih selidbenih tjekova koji su za-

hvatili i katoličko stanovništvo Bosne i Hercegovine. Ovo je razdoblje trajalo od 15. stoljeća pa sve do početka 18. stoljeća, a smjerovi su kretanja bili povratni, ovisno o aktualnome stanju¹. Premda je stručna literatura o dolasku Hrvata u Mađarsku vrlo skromna, poznato je da većina Hrvata na područje baranjske regije dolazi s prostora sjeverne Bosne i istočne Slavonije, te se danas naziva etnonimima Šokac i Bošnjak.

Međutim, odgovoriti na pitanje točno iz kojih gradova, naselja su došli hrvatski stanovnici ovih mjesta, nimalo nije jednostavno, baš zbog povratnog značaja selidbenih kretanja. Prisutnost pojedinih obitelji u određenom naselju kadšto bila je previše kratkotrajna da bi slični podatci u bilo kakvu obliku bili zapamćeni. Bernardin Unyi navodi da su zadnji veći valovi katoličkoga stanovništva krajem 17. i početkom 18. stoljeća s prostora sjeverne i istočne Bosne krenuli zbog nepodnošljive odmazde osmanskih snaga, koje su prije dolaska osloboditeljske vojske Ludwiga Badenskog uništavali sve živo i neživo za sobom. Konkretno spominje mjesta Gornja Tuzla, Srebrenica, Modriča, Olovo, Gradačac i Visoko. Možda je dio baranjskih Hrvata došao iz ovih mjesta, ali se istodobno ne može isključiti da su došli iz istočne Slavonije ili nekih drugih područja koja su također bila samo njihova privremena prebivališta. Varijacija dakle ima napretek, ali je sigurno da je najveći dio predaka današnjih Hrvata u Baranjskoj županiji stigao od kraja 16. do početka 18. stoljeća u više valova, a najviše u prvoj polovici 18. stoljeća.

Većina je baranjskih naselja za vrijeme turskih napada djelomice ili potpuno razorena, a nakon istjerivanja i opustošena. Dolaskom hrvatskoga katoličkog stanovništva s jedne strane popunjena su opustošena naselja, a s druge, Katolička je Crkva dobila nove vjernike. Osim nestanka stanovništva zbog višestoljetnih ratova, Katoličku je Crkvu uzdržalo i sve veće širenje protestantizma u Ugarskoj tijekom 16. i 17. stoljeća. Vodeću ulogu u preselidbi katoličkoga hrvatskog stanovništva u ove krajeve mnogi pripisuju pečuškomu biskupu hrvatskoga podrijetla, Matiji Ignaciju Radanoviću (prema drugima Radonjić, mađ. Radonay Ignác Mátyás) koji je bio na čelu Pečuške biskupije od 1687. do 1703. Za vrijeme Radanovića Pečuška se biskupija stabilizira, zahvaljujući dolasku katolika iz zaraćenih južnih područja i rekatolicizaciji stanovništva vjerski je život Crkve oživljen.

Baranjska je županija oslobođena od Turaka tijekom 1686. i 1687. godine, čime počinje novo, ali nikako ne i mirno razdoblje u povijesti ovog područja. Već početkom 18. stoljeća počinju nova razaranja posljedicom Rákóczijske bune (1703. – 1711.) koja se sve više pretvara u etničke i vjerske sukobe. Oni su bili najžešći na južnim dijelovima Ugarske između srpskih i mađarskih četa, a posebno se ističe opustošenje Pečuha i okolice 1704. O stalnom stanovništvu u baranjskim hrvatskim naseljima možemo govoriti tek od kraja 17. i prve polovice 18. stoljeća. Useljavanje raznih narodnosti, Hrvata, Mađara i Nijemaca, tada je vrlo aktivno. Nakon Rákóczijske bune dolazi do dužeg, razmjerno mirnog razdoblja kada se u naselju formiraju okolnosti za normalan život, što rezultira postupnim porastom broja stanovnika. Razdoblje 18. i prve polovice 19. stoljeća možemo smatrati zlatnim dobom Hrvata u Baranji, budući da se njihov broj postupno povećava, a položaj učvršćuje. U određenim naseljima čine isključivo ili većinsko stanovništvo te u skladu s tim članovi zajednice obnašaju vodeće dužnosti u njima. Položaj hrvatske zajed-

¹ Glavni selidbeni pravci kod Hrvata na području Bosne bili su usmjereni prema sjeveru, zatim povratak prema jugu nakon povlačenja Turaka (što nije obvezatno bio povratak u pradomovinu), odnosno važne su bile i migracijske tendencije unutar granica Osmanskog imperija nakon osvajanja novih prostora.

nice slikovito opisuje podatak da su se u ovom razdoblju još izdavali pisani dokumenti na hrvatskom jeziku, naprimjer urbari iz druge polovice 18. stoljeća. Stvaranjem nacionalnih zajednica – kod Mađara na prostoru Kraljevine Ugarske od kraja 18. stoljeća – započinje homogenizacija stanovništva, što se odrazilo negativno na nemađarsko stanovništvo i u Baranji. Posljedice takvih tješkova već se rano primjećuju i kod seoskoga stanovništva, osobito od kraja 19. stoljeća, kada država preuzima nazor nad obrazovnim sustavom. Nakon toga broj Hrvata u ovim naseljima postupno opada, manjinski jezik nestaje iz svih sfera osim obiteljskog doma, a događaji u prvoj polovici 20. stoljeća dodatno će ubrzati akulturaciju i odnarođivanje Hrvata u ovoj regiji.

Raspadom Austro-Ugarske Monarhije, poslije Prvoga svjetskog rata nastaju nove države i povučene su granice koje će razdvojiti stoljećima jedinstvena područja i zajednice poput Šokaca u povijesnoj Baranji. Nastaje nova, „okljaštrena“ Mađarska, a unutar njezinih granica još uvijek nalazimo znatno nemađarsko stanovništvo. Bojeći se posljedica srpske okupacije južne Mađarske, revizionističke i nacionalističke politike u Horthyjevoj Mađarskoj, mnogi su pripadnici zajednice optirali za svoje nove matične države, a oni koji su ostali u Mađarskoj morali su prekinuti veze s matičnom zajednicom na gotovo svim razinama.

Za ovaj dio Mađarske važno je i razdoblje koje slijedi nakon Prvoga svjetskog rata. Pošto se *de facto* Austro-Ugarska Monarhija raspala, 14. studenoga 1918. srpske snage okupirale su veći dio Baranje, Antantinim odobrenjem. Kako bi novoutemeljena Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca dokazala svoje pravo na okupirano područje, u ožujku 1919. provela je popis pučanstva. Zbog opisanih razloga, podatci popisa nude iskrivljenu, manipuliranu sliku o stanovništvu, stoga se ne mogu uzeti u obzir kao vjerodostojni. Beogradske težnje priključenja južnih dijelova Mađarske vodeće sile nisu odobrile, zbog čega su snage Kraljevine SHS napustile područje u kolovozu 1921. godine.

Pošto su utvrđene nove granice Mađarske, pod vodstvom guvernera Miklósa Horthyja započela je konsolidacija cjelokupnoga društvenog života u sklopu kojega je bilo potrebno izraditi novu strategiju prema manjinama unutar granica Mađarske. Jedan od vladinih prvih koraka u ispunjenju ovih obveza jest imenovanje Józsefa Margitaija², vladina savjetnika za južne Slavene u Mađarskoj. Nakon Prvoga svjetskog rata mađarsko Ministarstvo vjere i obrazovanja razradilo je tri tipa manjinskih škola (A, B i C tip)³. U školama A kategorije, osim mađarskog jezika, sve se učilo na jeziku manjinske zajednice, to je bio idealni model manjinske škole. Kod tipa B polovina se predmeta učila na mađarskom jeziku (ponajprije nacionalni), a polovina na jeziku manjine, dok kod tipa C možemo govoriti o mađarskoj školi u čiji je program uvrštena nastava jezika manjinske zajednice. U praksi se pokazalo da je broj onih manjinskih škola koje rade prema

Arhiv mohačkog Muzeja „Dorottya Kanizsai“

programu A i B neznatan te da pretežu one prema tipu C, dakle s minimalnom satnicom nastave hrvatskoga jezika. Pojedini izvori kao razlog navode određene nepravilnosti između duha zakona i same provedbe propisanoga. Nadalje, navodi se da su vlasti na mjesnim razinama sprečavale uvođenje tipa A i B manjinskih škola i trudile se širiti tip C, od kojih su poslije mnoge jednostavno postale škole s čistim mađarskim nastavnim programom. Dodatan problem u ostvarivanju programa s povišenom nastavom hrvatskoga jezika i drugih predmeta na hrvatskom jeziku vjerojatno je predstavljao i manjak udžbenika i nastavnika koji bi bili sposobni obavljati ove zadatke.

Drugi svjetski rat nije bio toliko sudbonosan za Hrvate u ovoj regiji kao što je bio Prvi, ali događaji nakon toga itekako su utjecali na samobitnost Hrvata u Mađarskoj. Ovdje možemo spomenuti deportaciju Nijemaca – koji su bili pod kolektivnom krivnjom – što zasigurno nije pozitivno utjecalo na izjašnjavanje manjinske samobitnosti ni kod Hrvata u Mađarskoj, a ponovno su se pojavile ideje o razmjeni stanovništva između Mađarske i Jugoslavije (razmjena Hrvata u Mađarskoj i Mađara u Jugoslaviji). Tek nekoliko godina nakon završetka Drugoga svjetskog rata dogodio se još jedan tragičan događaj za Hrvate u Mađarskoj. U lipnju 1948. proglašena je Rezolucija Informbiroa (mađ. „Kominform határozat“) nakon čega Jugoslavija zapravo postaje neprijateljskom zemljom u očima Sovjetskog Saveza i cijeloga socijalističkog bloka, tako i Mađarske. Na početku bratski odnos Tita i Staljina, Jugoslavije i SSSR-a, brzo je narušen, već 1947. za vrijeme Grčkoga građanskog rata. Samovoljno jugoslavensko politiziranje Staljin nije dugo trpio i odlučio se obračunati s Titom. Tijekom ožujka 1948. Staljin je povukao sve civilne i vojne predstavnike SSSR-a iz Jugoslavije, a 28. lipnja Jugoslavija je isključena iz Informbiroa na sastanku u Bukureštu. Nakon toga Tito se obračunava sa svojim suparnicima unutar države, a ostale socijalističke zemlje okreću se protiv Jugoslavije, među prvima je Mađarska. Pokrenuta je strahovita propaganda koja je uključila

² Margitai József (rođ. Jožef Majhon (ili Majhen) 1854. Črenšovci/Slovenija – 1933. Budimpešta). Profesor je i poslije ravnatelj na čakovečkoj Preparandiji, školski savjetnik Društva Julian, autor hrvatske gramatike, hrvatsko-mađarskog rječnika i mnogih drugih izdanja. Zalagao se za poseban međimurski jezik i posebnu, od Hrvata odvojenju, međimursku zajednicu.

³ 110.478/Vm. sz. VKM rendelet. In.: Hivatalos Közlöny, 17. szám. 251-253.

Iz albuma salantske obitelji Štandovar

sve komunikacijske kanale, duž mađarsko-jugoslavenske granice ojačana je vojna prisutnost, minirana su granična područja te privedeni su i osuđeni mnogi pod sumnjom da kolaboriraju s Titom itd.

Za hrvatsku će zajednicu u Mađarskoj ovaj događaj biti koban. Još „svježā“ intelektualna elita proganjana je (pedagozi i neki manjinski čelnici), Demokratski savez južnih Slavena (DSJS, tijelo koje nakon 1945. predstavlja i Hrvate u Mađarskoj) pod državnim je nadzorom, *Naše novine* (tjednik DSJS-a) cenzurirane su itd. Tijekom prve masovne deportacije 23. lipnja 1950. na područje Hortobágya u istočnoj Mađarskoj, preseljena je 1991 osoba iz južne Mađarske (Segedina, Pečuha, Jegersega i drugih gradova) koji su smatrani potencijalno opasnim elementima u slučaju jugoslavensko-mađarskog vojnog sukoba. Još jedna važna posljedica sukoba Tito – Staljin jest uvođenje pogranične zone na granici s Jugoslavijom i Austrijom. Budući da je većina Hrvata u Mađarskoj živjela upravo u ovom pojasu, ova je odluka izrazito utjecala na njihovu svakodnevicu. Osobe koje tamo nisu imale stalno prebivalište u ovo područje su mogle samo s dozvolom. Od 1953. nadzor na području postupno slabi, a 1956. prestaje. Nakon toga se ponovno uvodi pogranična zona, ali na južnoj granici tek u pojasu od 5 do 8 kilometara.

Demokratizacija u Mađarskoj krajem 80-ih godina dovodi niz novih promjena koje će utjecati na život svakoga građana, od Budimpešte do najmanjih naselja. Ukida se sustav seoskih savjeta i najesen 1990. održani su prvi slobodni izbori s kojima se uvodi sustav mjesnih samouprava (önkormányzati rendszer). Godine 1993. izdaje se zakon o pravima nacionalnih i etničkih manjina na temelju kojega su 1994. u Mađarskoj prvi put održani izbori za manjinske samouprave na državnoj i mjesnoj (seoskoj) razini.

Statistički podatci nam pokazuju da je broj Hrvata u naseljima baranjske regije sve do polovice 20. stoljeća bio znatan, kadšto i veći od 50 posto ukupnoga stanovništva. Premda je iseljavanje mlađih naraštaja iz sela u gradove u Mađarskoj nakon Drugoga svjetskog rata bilo znatno, ipak ne u takvoj mjeri da bi opravdavalo drastičan pad Hrvata u njima. Razlozi mogu biti i drugi. Povijesni događaji u prvoj polovici 20. stoljeća (posljedice I. svjetskog rata) utjecali su negativno i na manjinske zajednice u Mađarskoj. Ideje o razmjeni stanovništva nakon svjetskih ratova, revizionistička politika u Mađarskoj između dva svjetska rata, posljedice Rezolucije Informbiroa itd. nisu bili događaji koji bi poticali izjašnjavanje o manjinskoj pripadnosti. Postupni pad broja pripadnika hrvatske zajednice u zadnjih sto godina (sudeći prema statističkim podatcima) velikim se dijelom može pripisati navedenim događajima i njihovim izravnim i neizravnim posljedicama na samobitnost pripadnika nacionalnih manjina.

ATA

(mađarski *Áta*, njemački *Atta*)

Naselje se nalazi dvadesetak kilometara južno od Pečuha. Selo je tijekom turskih ratova više puta bilo napušteno. S priključenjem naselja željezničkoj pruzi Pečuha – Mohač u selo dolaze prve njemačke, a 1941. mađarske obitelji. 1940-ih u selu živi preko 400 osoba, od njih 80 posto Hrvata. U selu je od 1941. do 1977., do svoje mirovine, kao učitelj i sakupljač radio Ladislav Matušek. Prema popisu stanovništva iz 2011. u selu živi devet Hrvata, a Ata broji ukupno 193 stanovnika (4 %).

BELVAR

(mađarski *Belvárdgyula*, njemački *Belward*)

Naselje u Baranjskoj županiji na pola puta između Pečuha i Mohača. Današnje je naselje nastalo spajanjem dvaju naselja: *Belvara* (mađ. *Belvárd*) i *Đulbara* (mađ. *Gyula*). Za vrijeme turskih ratova stanovništvo sela znatno je opalo, stoga se useljavaju Hrvati, Mađari i nekoliko Nijemaca. Još početkom 20. stoljeća u Belvaru živi znatna hrvatska zajednica koja čini trećinu stanovništva. Sto godina nakon toga, sudeći prema statističkim brojkama, može se reći da su nestali. Ukupan broj stanovništva 2011. je 412, od kojih je registrirano 6 Hrvata.

BIRJAN

(mađarski *Birján*)

Birjan se nalazi 17 kilometara od Pečuha, pokraj državne ceste prema Mohaču. Za vrijeme turskih osvajanja selo je opustošeno. Krajem 17. stoljeća bilježi se kao nastanjeno mjesto gdje žive Hrvati iz Bosne, tzv. Bošnjaci. U 18. stoljeću u Birjan se doseljavaju Mađari te poslije Nijemci. U naselju djeluje hrvatska samouprava i hrvatsko plesno društvo. Prema popisu stanovništva iz 2011. broj stanovnika koji sebe smatra Hrvatima je 78 (15 %), a ukupan je broj stanovnika 520.

BREME

(mađarski *Beremend*, njemački *Behrend*)

Pogranično naselje Breme nalazi se na jugu Baranjske županije u Mađarskoj. Zbog blizine naselja s hrvatskim stanovništvom na području današnje Mađarske i Republike Hrvatske, prisutnost Hrvata u Bremenu neprekidna je unazad 300 godina. Podatci popisa stanovništva iz 2011. pokazuju da u Bremenu živi ukupno 2511 stanovnika, a registrirano je 34 Hrvata. U razdoblju 2014. – 2019. u naselju djeluje tročlana Hrvatska manjinska samouprava.

HARKANJ

(mađarski *Harkány*)

Grad Harkanj poveznica je između županijskog središta Pečuha i graničnog prijelaza Drávaszabolcs – Donji Miholjac na državnoj cesti 58. Poznato kupalište nije tradicionalno hrvatsko naselje, međutim slijedom urbanizacijskih tjemova u drugoj polovici 20. stoljeća, iz okolnih naselja se useljavaju hrvatske obitelji. U Harkanju 2011. živi 4010 stanovnika, među njima je registrirano 182 Hrvata (4 %). U Harkanju i danas djeluje Hrvatska manjinska samouprava.

KAŠAD

(mađarski *Kásád*)

Najjužnije naseljeno mjesto u Mađarskoj, tradicionalno je hrvatsko naselje s nekada većinskim hrvatskim stanovništvom. Šokački Hrvati u Kašadu prije Prvoga svjetskog rata usko su bili povezani sa šokačkim naseljima uz današnju državnu granicu (Semartin, Petarda, Torjanci itd.). Jedna od znamenitosti naselja jest Zavičajna kuća građena početkom 19. stoljeća. Od 757 stanovnika iz 1910. do danas (2011.) ostalo ih je tek 278. Međutim, zavidan je podatak da od ukupnoga broja stanovnika čak 44 posto (123 osobe) čine Hrvati. U naselju djeluje tročlana Hrvatska samouprava koja je jedina narodnosna samouprava u Kašadu.

KATOLJ

(mađarski *Kátoly*, njemački *Katol*)

Katolj se nalazi tridesetak kilometara istočno od Pečuha uz potok Karašicu. Nakon turskih osvajanja, u obnovljenom naselju stanovništvo čine tri narodnosti: mađarska, njemačka i hrvatska. Doseljeni Hrvati pripadaju subetničkoj skupini Šokaca. U mjestu od prvih manjinskih izbora (1994.) djeluje Hrvatska samouprava. Prema zadnjem popisu iz 2011. godine u Katolju živi 107 Hrvata (33 %), a ukupan je broj stanovnika 317.

KOMLOV

(mađarski *Komló*, njemački *Kumlau*)

Sjeverno od Pečuha, među obroncima planine Mečeka, u gradu Komlovu ne bilježimo tradicionalno hrvatsko pučanstvo, međutim nekadašnje rudarsko središte nakon Drugoga svjetskog rata doživljava naglo povećanje stanovništva zahvaljujući otvaranju rudnika u okolini, stoga se u grad useljavaju brojne obitelji iz cijele države. U zadnjem mandatu u gradu djeluje tročlana Hrvatska samouprava. Broj je ukupnih stanovnika 2011. 24 394, a broj Hrvata 67.

KOZAR

(ili *Veliki Kozar*, mađarski *Nagykozár*, njemački *Kosar*)

Kozar je naselje koje se nalazi istočno od Pečuha, u njegovoj neposrednoj blizini. Slično drugim manjim naseljima u regiji, i Kozar je za vrijeme turskih napada djelomice razoren, a nakon istjerivanja i opustošen. Od 18. stoljeća u naselju, osim Mađara, već žive i Hrvati (Šokci) te još u istom stoljeću počinje useljavanje Nijemaca. 1949. u selu je utemeljen državni Južnoslavenski vrtić koji i danas provodi hrvatski

program. U Kozaru prema podacima popisa stanovništva iz 2011. godine od ukupnih 1975 stanovnika pripadnika hrvatske zajednice je 90 (4 %). U razdoblju od 2014. do 2019. Hrvate u naselju predstavlja tročlana Hrvatska samouprava.

KUKINJ

(mađarski *Kökény*)

Kukinj je mjesto u neposrednoj blizini, jugozapadno od Pečuha. Krajem turske opsade većinu stanovništva čine Hrvati iz Bosne (Bošnjaci), a useljavanje drugih zajednica počinje u drugoj polovici 19. stoljeća. Kukinj je 2006. godine postao dobitnikom Nagrade *Najselo*, koju dodjeljuje Hrvatska matica iseljenika. U naselju djeluje KUD „Ladislav Matušek“ i organiziraju se tradicionalni programi poput *Bošnjačkog sijela* i dr. Od ukupnih 620 stanovnika 2011. registrirano je 133 (21 %) Hrvata. U Kukinju i danas djeluje tročlana Hrvatska samouprava.

LANČUG

(ili *Lančuk*, mađarski *Lánycsók*, njemački *Lantschuk*)

Lančug se nalazi pet kilometara zapadno od Mohača u Baranjskoj županiji. Za vrijeme turskih ratova selo je razoreno i nakon ratova obnovljeno. U ovom razdoblju dolaze u Lančug prve skupine Hrvata (Šokci), te počinje useljavanje Nijemaca i Srba. Stanovništvo sela je bilo izrazito višenacionalno, s 4-5 različitih nacionalnih i etničkih zajednica. Nakon Prvoga svjetskog rata dio hrvatskog i srpskog stanovništva preselio se u Kraljevinu SHS, većinu stanovništva čine Nijemci. Nakon Drugoga svjetskog rata velik je dio Nijemaca iseljen, a s teritorija oduzetih od Mađarske u Lančug su useljeni Mađari. U naselju i danas živi više nacionalnih i etničkih zajednica od kojih Hrvati prema popisu iz 2011. godine čine 2 % (45) od ukupnih 2470 stanovnika. U selu i danas djeluje Hrvatska manjinska samouprava.

LOTAR

(mađarski *Lothárd*, njemački *Lothard*)

Lotar je naselje petnaest kilometara od Pečuha, u smjeru jugoistoka, pokraj državne ceste Pečuh – Mohač. Ime naselja izvodi se od imena franačkoga grofa koji je poslije pada Rimskog Carstva upravljao tim područjem. Nakon turskih ratova većinu sela

Po starinski, prelijepo...

čine Hrvati (Šokci), a mađarsko se stanovništvo useljava tijekom 19. stoljeća. Do danas, broj Hrvata znatno je opao. Od ukupnih 239 stanovnika 2011. u selu je registrirano 26 Hrvata (10 %). U razdoblju 2014. – 2019. u Lotaru djeluje Hrvatska manjinska samouprava.

MARAZA

(mađarski *Maráza*, njemački *Marase*)

Maraza je smještena 30 kilometara istočno od Pečuha, nedaleko od Katolja. Nakon oslobođanja od Turaka u selo se doseljavaju Hrvati i Nijemci, a poslije Mađari. Dok će dugo godina Nijemci činiti većinu stanovništva, udio Šokaca sve do kraja 19. stoljeća bit će oko 25 %, a nakon toga počinje odseljavanje hrvatskog puka. 2011. u selu živi tek 179 osoba, među njima je zapisano 4 Hrvata.

MINJOROD

(mađarski *Monyoród*, njemački *Mun(j)erod*)

Minjorod je smješten dvadesetak kilometara zapadno od Mohača, sjeverno od državne ceste Pečuh – Mohač. Nakon turskih ratova u selo se doseljavaju Hrvati (Šokci), te poslije brojne njemačke obitelji. Do Drugoga svjetskog rata 2/3 stanovništva sela čine Nijemci, a 1/3 Hrvati. Na mjesto odseljenih Nijemaca, iz okolnih naselja i iz današnje Slovačke useljavaju se mađarske obitelji. Osim postupnog smanjivanja stanovništva, do danas se znatno promijenio narodnosni ustroj Minjoroda. 2011. od ukupnih 154 stanovnika brojimo 13 Hrvata (8 %).

MIŠLJEN

(mađarski *Kozármisleny*, njemački *Mischlen*)

Grad u neposrednoj blizini Pečuha, prema jugoistoku, nastao je 1928. spajanjem dvaju naselja, Kiskozára i Mislyena. Premda nije riječ o tradicionalno hrvatskom naselju, Mišljen je okružen mnogim hrvatskim naseljima (Kozar, Šaroš, Udvar, Semelj), stoga u zadnjim desetljećima i ovdje je registriran sve veći broj Hrvata. Godine 2011. od ukupnih 5998 stanovnika zabilježeno je 111 Hrvata, što je umalo 2 % ukupnog stanovništva. U Mišljenu djeluje i tročlana Hrvatska manjinska samouprava.

MOHAČ

(mađarski *Mohács*, njemački *Mohatsch*)

Grad Mohač jedan je od šokačkih središta u povijesnoj Baranji, a navlastito prije Prvoga svjetskog rata. Grad na Dunavu poznat je

po sudbonosnoj bitki koja je obilježila povijest na ovim prostorima, Bušarskom pohodu koji privlači turiste iz cijeloga svijeta te brojnim gradskim priredbama koje se temelje na običajima Hrvata u ovome gradu (Pranje na Dunavu, Grahijada i sl.). Kao nositelji ovih programa, u Mohaču djeluju brojne ustanove i društva s hrvatskim (šokačkim) značajem (Muzej, Čitaonica, KUD Mohač, KUD Zora, tamburaški sastavi i sl.). Danas (2011.) u gradu živi 17 808 stanovnika, a Hrvata je registrirano 700. U razdoblju od 2014. do 2019. u Mohaču djeluje Hrvatska manjinska samouprava.

NARAD

(ili *Narod*, mađarski *Nagynyárád*, njemački *Großnaarad*)

Tradicionalno njemačko naselje 15 kilometara jugozapadno od Mohača, u kojemu živi manja skupina Hrvata doseljena iz okolnih hrvatskih naselja. Od 766 stanovnika sela iz 2011. registrirano je ukupno 34 Hrvata (4 %). U naselju trenutno djeluje Hrvatska manjinska samouprava.

OLAS

(mađarski *Olasz*, njemački *Ahlass*)

Olas je naselje dvadesetak kilometara jugoistočno od Pečuha, nedaleko od državne ceste Pečuh – Mohač. Slično drugim naseljima u regiji, doseljavanje hrvatskoga (te njemačkoga) stanovništva i u Olasu započinje u turskom i poslijeturskom razdoblju. Hrvati u Olasu pripadaju skupini Šokaca. Prema popisu iz 2011. brojimo 55 Hrvata (8 %) u odnosu na 628 stanovnika sela. U sadašnjem mandatu u Olasu djeluje Hrvatska manjinska samouprava.

PEČUH

(mađarski *Pécs*, njemački *Fünfkirchen*, srpski *Pečuj*)

Središte Baranjske županije jedan je od centara Hrvata u Mađarskoj. Nakon turskih ratova Hrvati su neprekidno nazočni u gradu sve do danas (u zadnjih 50 godina doseljenici iz uže i šire regije). U Pečuhu djeluju brojne hrvatske ustanove regionalnog i državnog značaja, poput Školskog centra „Miroslav Krleža“, Hrvatskog kazališta, Odsjeka za kroatistiku, Hrvatskoga kluba Augusta Šenoae, Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj i dr. Ovdje su boravili i radili brojni hrvatski velikani, izdavale su se knjige na hrvatskom jeziku, utemeljena su hrvatska kulturna društva itd. Pečuh je sve do Prvoga svjetskog rata usko povezan s područjem Slavonije te izgrađuje čvrste kulturne i gospodarske veze s područjima gdje u većem broju žive Hrvati. Zahvaljujući navedenim ustanovama i bogatom hrvatskom nasljedstvu, Pečuh je i danas važno stjecište Hrvata u Mađarskoj zahvaljujući snažnoj intelektualnoj i institucijskoj pozadini. 2011. u Pečuhu je registrirano 1922 Hrvata, a ukupan je broj stanovnika 156 049. U Pečuhu od početaka djeluje Hrvatska manjinska samouprava.

POGAN

(mađarski *Pogány*, njemački *Pogern*)

Pogan se nalazi desetak kilometara južno od Pečuha, nedaleko od državne ceste Pečuh – Harkanj. Nakon oslobođanja od Turaka useljavaju se hrvatske obitelji koje danas nazivamo Bošnjacima. Sve do kraja 19. stoljeća njihov broj postupno raste i čine većinu stanovništva uz nekoliko Nijemaca i Mađara. Od sredine 20. stoljeća broj Bošnjaka postupno se smanjuje. Godine 2011. zabilježeno je 124 (10 %) Hrvata, a u selu ukupno živi 1197 osoba. U Poganu i danas djeluje Hrvatska manjinska samouprava.

Dvojezična tabla na ulazi u selo

Crkva u Udvaru

RANJOŠ

(mađarski *Aranyosgadány*)

Malo naselje s tristotinjak stanovnika nalazi se jugozapadno od Pečuha, svega desetak kilometara od županijskoga središta. Ranjoš u današnjem obliku postoji od 1941. kada se spajaju naselja *Pécsaranyos* i *Keménygadány*. U mjestu se ne bilježi tradicionalno hrvatsko stanovništvo, međutim na popisu stanovništva iz 2011. godine registrirano je 30 Hrvata, pa u njemu i danas djeluje Hrvatska manjinska samouprava. Ukupan je broj stanovnika 355, što znači da je omjer Hrvata oko 8 %.

SAJKA

(mađarski *Szajk*, njemački *Seike*)

Sajka je naselje desetak kilometara udaljeno od Mohača prema zapadu. Prvi su stanovnici nakon turskih ratova bili Hrvati iz Bosne koji su se još tijekom 18. stoljeća odselili, a u istom razdoblju počinje doseljavanje Nijemaca iz Bavorske i Elzas-Lotaringije. Do kraja ovoga stoljeća oni će činiti većinu stanovništva. U 20. stoljeću broj Hrvata je malen, sadašnji su se članovi doselili pretežito iz obližnjih šokačkih naselja. Godine 2011. od ukupnih 847 stanovnika zabilježeno je 39 (4 %) Hrvata. Na izborima za hrvatsku samoupravu naselja 2014. u Sajki je izabrano tročlano zastupničko tijelo.

SALANTA

(mađarski *Szalánta*)

Naselje se nalazi 15 kilometara južno od Pečuha, uz državnu cestu Pečuh – Harkanj. Vjerojatno za vrijeme istjerivanja Turaka selo je napušteno, a nakon toga se useljavaju Hrvati iz Bosne – Bošnjaci. Do 19. stoljeća čine takoreći isključivo stanovništvo sela. U ovom razdoblju počinje useljavanje Mađara i nekoliko njemačkih obitelji. U selu djeluje vrtić i osnovna škola s hrvatskim manjinskim programima te Hrvatska folklorna skupina „Marica“ koja čuva folklornu tradiciju Hrvata Bošnjaka i drugih hrvatskih subetničkih skupina. Od 1977. godine Salanti je priključeno susjedno, također hrvatsko naselje Nijemet gdje se nalazi zajednička Salantsko-nijemetska župa sv. Ladislava sa župnom crkvom. Ukupan broj stanovnika 2011. godine je 1194, a zapisano je 336 Hrvata (28 %).

SELURINCE

(ili *Selurinac*, mađarski *Szentlőrinc*, njemački *St. Laurenz*)

Grad Selurince nalazi se 20 kilometara zapadno od Pečuha pokraj magistrale br. 6. U prošlosti nije zabilježen veći broj Hrvata u ovom naselju. Tek nakon demokratskih promjena bilježimo manju hrvatsku zajednicu sudeći prema statistikama, a jedan od razloga može biti činjenica što magistrala povezuje brojna podravska hrvatska naselja sa županijskim središtem Pečuhom. Od ukupnih 6662 stanovnika 2011. godine registrirano je 75 Hrvata. Na izborima 2014. u Selurincu je izabrana tročlana Hrvatska manjinska samouprava.

SEMARTIN

(mađarski *Alsószentmárton*)

Semartin se nalazi na jugu Baranjske županije, sedam kilometara južno od Šikloša, tri kilometra od granice s Hrvatskom. Za vrijeme

turskih ratova nenastanjeno je, nakon toga i poslije Rákóczijeva ustanka useljavaju se Hrvati (Šokci). Čine većinu stanovništva sve do 19. stoljeća kada počinje doseljavanje drugih narodnosti: Mađara, Nijemaca, Roma. 1960. u Semartinu živi još preko 350 hrvatskih stanovnika. Do 80-ih godina 20. stoljeća veliku većinu stanovništva čine Romi. Hrvati su se odselili u obližnja naselja i gradove. Prema popisu stanovništva iz 2011., u selu nema nijednog pripadnika hrvatske zajednice.

SEMELJ

(mađarski *Szemely*)

Semelj je malo naselje 15 kilometara jugoistočno od Pečuha. Nakon istjerivanja Turaka u naselje dolaze Hrvati iz Bosne – Bošnjaci. Ova zajednica stoljećima živi zbijeno u selu i čini većinu, uz Mađare i Nijemce. Od kraja 19. stoljeća broj Hrvata je postupnom u padu, a ukupan broj stanovništva stagnira. Godine 1851. ovdje živi 533 osobe, 2001. godine 433, a 2011. godine 436. Broj Hrvata 2011. godine pao je na 85 (19 %) stanovnika. U Semelju je rođen etnolog i nekadašnji ravnatelj mohačkog muzeja Đuro Šarošac. U razdoblju 2014. – 2019. semeljska Hrvatska samouprava jedina je manjinska samouprava u naselju.

SIGET

(mađarski *Szigetvár*, njemački *Großsiget*)

Trideset i pet kilometara zapadno od Pečuha nalazi se grad Siget, mjesto poznate bitke i pogibije zapovjednika Nikole Šubića Zrinskog. Već u raznim zapisima možemo čitati o nazočnosti Hrvata u gradu za vrijeme Zrinskoga, a pretpostavljamo da su oni neprekidno nazočni ovdje sve do danas. U tome važnu ulogu mogu igrati podravska hrvatska naselja koja se nalaze južno od Sigeta. 2011. od ukupnih 10 614 stanovnika u Sigetu su zapisana 102 Hrvata. Na izborima za manjinske samouprave 2014. izabrana je tročlana Hrvatska manjinska samouprava.

SUKA

(mađarski *Szóke*)

Suka je malo naselje desetak kilometara južno od Pečuha. Za vrijeme turskih ratova sastav stanovništva se promijenio: na mjesto prijašnjega stanovništva dolaze Hrvati iz Bosne (Bošnja-

ci). Tijekom 19. stoljeća započelo je doseljavanje Mađara i Nijemaca. Hrvatsko se stanovništvo rano odnarodilo ili se odselilo u okolna hrvatska naselja. 1920. čine 1/3 sela, 1970. tek 1/5. Prema popisu iz 2011. u selu od 143 stanovnika ne živi nijedan pripadnik hrvatske narodnosti.

SUKIT

(mađarski *Szókéd*, njemački *Sukid*)

Malo baranjsko naselje desetak kilometara jugoistočno od Pečuha. Dolazak prvih skupina Hrvata i ovdje je povezan s razdobljem turskih ratova. Riječ je o Bošnjacima, Hrvatima iz Bosne, koji su sve do sredine 19. stoljeća bili jedini mještani, kada započinje useljavanje drugih narodnosti, Mađara i Nijemaca. Kroz selo prolazi željeznička pruga Pečuh – Mohač. Broj Hrvata u selu drastično je opao. Dok su na prijelazu 19. i 20. stoljeća činili najmanje polovinu stanovništva, 2011. od ukupnoga stanovništva (360) čine tek 7 %.

SURDUKINJ

(mađarski *Szederkény*, njemački *Surgetin*)

Surdukinj je naselje dvadesetak kilometara udaljeno od Pečuha prema jugoistoku, na pola puta između Pečuha i Mohača, pokraj potoka Karašice. Prvi stanovnici sela nakon Rákóczijsva ustanka (1703. – 1711.) bili su Nijemci iz Hessena. Nakon Drugoga svjetskog rata ustroj stanovništva se promijenio: dio je njemačkoga stanovništva iseljen, a iz današnje Slovačke preseljene su mađarske obitelji. U drugoj polovici 19. stoljeća u selu se pojavljuje određen broj Hrvata iz obližnjih šokačkih naselja. 2011. u Surdukinju od ukupnih 1840 stanovnika zabilježeno je 86 Hrvata (4 %). Danas u selu, osim njemačke, postoji i Hrvatska manjinska samouprava.

ŠAROŠ

(mađarski *Magyarsarlós*)

Malo šokačko naselje Šaroš nalazi se desetak kilometara jugoistočno od Pečuha, pokraj državne ceste Pečuh – Mohač. Tijekom borbe s Turcima ostalo je napušćeno, a nakon ratova nastanjeno je

Trojezični napis

hrvatske zajednice.

ŠIKLOŠ

(mađarski *Siklós*, njemački *Sieglos*)

Grad Šikloš nalazi se 30 kilometara južno od Pečuha, nedaleko od hrvatsko-mađarske granice. U manjem broju već od prvih službenih popisa nalazimo Hrvate u Šiklošu, a u sve većem broju u drugoj polovici 20. stoljeća zahvaljujući urbanizacijskim tje-kovima te iseljavanju Hrvata Šokaca iz Semartina. Od 1977. Šiklošu je pripojeno naselje Đud/Jud (Máriagyúd), poznato sve-

tište Hrvata iz čitave regije. Od 9574 stanovnika 2011. u Šiklošu je zapisano 244 (2 %) Hrvata. U razdoblju od 2014. do 2019. u gradu djeluje tročlana Hrvatska samouprava.

UDVAR

(mađarski *Pécsudvard*)

Smješten je desetak kilometara južno od Pečuha, nedaleko od državne ceste Pečuh – Harkanj. Hrvati (Bošnjaci) u selo dolaze tijekom i poslije turskih ratova. Čine gotovo isključivo stanovništvo sve do druge polovice 19. stoljeća, kada se nastanjuju Mađari i Nijemci. Kroza selo prolazi željeznica koja povezuje Pečuh i Mohač. 1970. Hrvati čine još 2/3 stanovništva. Do 2001. njihov će se broj smanjiti na 125 (20 %, ukupno stanovništvo 620), a 2011. ta brojka ostat će poprilično ista: 128 (17 %, ukupno 731 stanovnik). Na izborima za mjesne samouprave 2014. godine u Udvaru je izabrana tročlana Hrvatska samouprava, kao jedina manjinska samouprava u naselju.

VRŠENDA

(mađarski *Versend*, njemački *Wöschendorf*)

Smještena je desetak kilometara zapadno od Mohača, sjeverno od državne ceste Peču – Mohač. Za trajanja turskih ratova stanovništvo sela pobjeglo je i na njihovo mjesto poslije dolaze hrvatske obitelji (Šokci). Krajem 18. stoljeća doseljavaju se Nijemci, a u 19. stoljeću pojavljuju se i mađarske obitelji. Hrvatsko stanovništvo tijekom 19. i 20. stoljeća postupno opada. 1970. još čine trećinu stanovništva, a 2011. brojimo 96 Hrvata (10 %, ukupno 921 stanovnik).

Silvester Balić

Na spomen u pečuškoj Ulici Anna

Spomen poginulim vojnicima u svjetskim ratovima

Društva i udruge, školstvo, kultura, vjera ...

Danas se traže odgovori na narasle probleme odnarođenja, asimilacije što ih je sa sobom donio raspad nekada zbijenih, uglavnom seoskih subetničkih skupina. Pokušava se graditi s vrha sustav takozvane kulturne autonomije, institucionalna baza zajednice pod pokroviteljstvom države i najvišega političkog državnog tijela Hrvata u Mađarskoj, HDS-a. Njeguje se hrvatski standardni jezik u ustanovama Hrvata u Mađarskoj (uz mađarski) i u javnom sporazumijevanju, a govor hrvatskih subetničkih skupina, takozvani nasljedni i(li) predački jezik gotovo se posve izgubio, govore ga tek oni iznad pedeset godina. Raspadom Austro-Ugarske, Hrvati u Baranji ostali su izvan svih društvenih i kulturnih tjemova matičnoga naroda. Između svjetskih ratova Hrvati nisu imali svoje ustanove kao što su škole, nisu imali knjige, novine... Nakon Drugoga svjetskog rata državnom politikom južnoslavenstva lutali su kao „guske u magli“ u traženju hrvatskoga kojega je bilo u javnom životu veoma malo.

Stvaranjem samostalne Republike Hrvatske, i Hrvati u Mađarskoj, pa time i u Baranjskoj županiji doživljavaju svojevrsni preporod. Posljednjih dvadesetak godina uspostavljaju se čvrsti dodiri sa suvremenom hrvatskom kulturom, književnošću, poviješću, politikom...

HDS u svojem održavanju ima (što znači da i kadrovski može planirati) više ustanova, od kojih su neke u Pečuhu: Hrvatski vrtić, osnovna škola, gimnazija i učenički dom Miroslava Krležu, Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj, Hrvatski klub Augusta Šenoje, uskoro Hrvatsko kazalište, podružnica HDS-ova Ureda, a u županiji, u Martincima ima još i ustanovu Kulturni i sportski centar „Josip Gujaš Džuretin“.

Od gradova, uz Pečuh, u Mohaču šokački Hrvati imaju, u održavanju Udruge šokačke čitaonice svoju nekretninu, zgradu Čitaonice mohačkih Šokaca... U mohačkome gradskom Muzeju Dorottye Kanizsai nalazi se najveća povijesna i etnografska zbirka Hrvata u Mađarskoj, tu je i Zavičajna kuća u Kašadu, a u pečuškoj Etnografskom muzeju bogata je materijalna hrvatska građa, posebice tekstilna. Uza spomenute, tu su i mjesne zavičajne zbirke u Ati, Poganu, Salanti, Sukitu, Šarošu. Salantska Hrvatska samouprava kupila je zgradu za zavičajnu kuću i svoj dom, također i starinska Hrvatska samouprava, vršendska Hrvatska samouprava ima nekretninu u svom održavanju u kojoj djeluje Šokačka čitaonica... U održavanju je kukinjske Hrvatske samouprave Umjetnička plesna škola Baranja s gotovo četiristo učenika... Veliku ulogu na ovom području ima i Generalni konzulat Republike Hrvatske u Pečuhu u promicanju svih hrvatskih vrijednosti među Hrvatima u Baranji i šire.

Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Pečuhu djeluje Odsjek za hrvatski jezik i književnost. U Pečuhu je središnja i najveća školska ustanova Hrvata u Mađarskoj: Hrvatski vrtić, osnovna škola, gimnazija i učenički dom Miroslava Krležu, od srpnja 2012. u HDS-ovu održavanju. U ovoj školskoj godini ustanovu pohađa, sa sambotelskom podružnicom zajedno, umalo šesto polaznika od kojih više od petsto njih u Pečuhu. Radi se po državnome programu za dvojezične narodnosne škole u Mađarskoj.

Po dvojezičnome programu radi se i u Hrvatskoj osnovnoj školi u Martincima, koju u ovoj školskoj godini pohađa pedesetak polaznika. Hrvatski jezik i književnost kao predmet (pet sati tjedno), uz dodatni sat narodopisa, predaje se u: Salanti, Mohaču, Šeljini i

Tri izdanja: Jedinstvena monografija na hrvatskom jeziku sela Kozara: „Oj, Kozaru, ti selo na brijegu...“, trojezične fotomonografije u nakladi KUD-a Tanac; Baranjske hrvatske nošnje Bošnjaci, 2016. godine i Baranjske hrvatske nošnje – podravski Šokci, 2017. godine.

Starinu. U harkanjskoj osnovnoj školi hrvatski se jezik predaje u satnici stranoga jezika.

Odgaj na hrvatskom jeziku, uz pečuški hrvatski vrtić, odvija se u martinačkom vrtiću te u narodnosnom vrtiću u Kozaru, Salanti, Mohaču, Šeljini... Kukinjska Hrvatska samouprava u svom održavanju ima Umjetničku školu Baranja, s više od tristo učenika u ovoj školskoj godini.

U županiji djeluju brojna društva i udruge: KUD Mohač, KUD Zora, kozarski ženski zbor Biser, birjanska Hrvatska plesna skupina, Zaklada za školstvo pečuške Hrvatske samouprave, KUD mohačke Šokačke čitaonice, Zaklada za školovanje šokačke mladeži, Orkestar Šokadija, KUD Tanac, KUD Baranja, KUD Čitaonice mohačkih Šokaca, Matica hrvatska Ogranak Pečuh, Ženski pjevački zbor Augusta Šenoje, Udruga hrvatskih vinogradara u Mađarskoj, Kulturna udruga Augusta Šenoje, Kulturna udruga Vizin, Orkestar Vizin, Udruga baranjskih Hrvata, KUD Ladislava Matuška, KUD Marica, Kulturna i vjerska udruga šokačkih Hrvata u Vršendi, Orkestar Orašje, Orkestar Poklade, Tamburaški orkestar Dunavkinje, Tamburaški orkestar i zbor Biseri Drave, Orkestar Podravka, Orkestar Fermata, Mješoviti pjevački zbor harkanjskih Hrvata, KUD Martinci, Ženski pjevački zbor Snaše, Zaklada vjerskog časopisa Zornica, Lovačko-kulturno i gastronomsko društvo baranjskih Hrvata i brojne druge udruge i zaklade manje vidljive.

Djelatnost udruga manjim se dijelom ostvaruje od članarina, većim pomoću hrvatskih samouprava te državnih i inih civilnih, u posljednje vrijeme i EU fondova na koje se mogu natjecati i narodnosne udruge.

Redoviti vjerski obredi na hrvatskom jeziku u Baranjskoj županiji nema. Premda u Pečuškoj biskupiji, po riječima biskupa Györgya Udvardya, devet svećenika govori hrvatski jezik, ali ima više njih koji znaju održati bogoslužje na hrvatskom jeziku. Mjesečne svete mise na hrvatskom jeziku organiziraju neformalne vjerske zajednice Hrvata u Mohaču, Pečuhu i Harkanju, a mise na hrvatskom jeziku, molitva ili tek pjevanje kako-tako se održavaju u Martincima, Starinu, Salanti-Nijemetu... Svete mise na hrvatskom jeziku priređuju se redovito jedanput godišnje u sklopu organiziranja takozvanih hrvatskih dana kao središnjih priredaba folklornoga značaja mjesnih hrvatskih samouprava, ponegdje i u sklopu susreta hrvatskih crkvenih zborova... Vjerski su obredi na hrvatskom jeziku iznimka (ako ih privatno pojedinci osiguraju i nagovore svećenika).

Branka Pavić Blažetin

Folklorna društva i pjevački zborovi

U Baranjskoj županiji djeluje niz folklornih društava i pjevačkih zborova pri njihovim civilnim udrugama ili uz potporu mjesnih samouprava. Oni okupljaju velik broj Hrvata, ali i znatan broj njihovih simpatizera. Neka imaju i 50-godišnju neprekinutost djelovanja ili djeluju već više desetljeća, a mnoga su nastala i nastaju u posljednjih dva desetljeća. Uz njih djeluju i mnogi formalni i neformalni tamburaški sastavi, zborovi, pojedinci, vrsni gajdaši, tamburaši što oni koji su dio spomenutih društava što samostalno svojim grupacijama. Hrvatske se samouprave po malim naseljima trude okupiti simpatizere oko spomenutih društava, time imaju bazu za svoje aktivnosti i mogu se predstaviti u drugim mjestima upravo nastupom spomenutih. Registrirana društva mogu dobiti potporu za djelatnost putem godišnjih natječaja za narodnosne civilne udruge, a otvoreni su mnogi i drugi natječaji kojima se sve više koriste, tako da neka imaju znatnu financijsku pozadinu za svoj rad.

Nemoguće je ovdje predstaviti sva folklorna društva, zborove, tamburaške orkestre, ali ćemo se dotaknuti nekih. U podravskom dijelu Baranje, u Martincima djeluje Ženski pjevački zbor Korijeni i KUD Martinci, u Starinu Tamburaški sastav i zbor Biseri Drave, u Šeljenu plesna skupina Zlatne noge, a tu je nadasve poznati martinački Orkestar Podravka.

Ako netko prenosi uspješno glas o Mohaču, to je zasigurno KUD Mohač utemeljen 4. listopada 1973. godine pod imenom Vada. Od početka do danas na čelu je Društva Stipan Filaković. To tronacionalno Društvo pleše mađarske, hrvatske i njemačke koreografije. Od 1975. godine Društvo nosi ime Marek i ima sto pedeset članova, radi u više skupina: dječja, osnovnoškolska, gimnazijska, danas i odrasli. Djeluju neko vrijeme i pod imenom Nova brazda uz potporu istoimene mohačke poljoprivredne zadruge. Gostovali su diljem Europe. Od devedesetih godina djeluju pod imenom Mohač. Danas Društvo ima više od sto pedeset članova, od kojih su mnogi iz Mohača, ali ima ih iz Sajke, Boje, Vršende, Šumberka, Duboke i Šatorišća. Nositelji su brojnih priznanja...

Još jedno mohačko društvo odlikuje brojnost članstva, to je KUD Zora utemeljen 1988. godine, što ga vodi Stipan Daražac. Društvo se u prvom redu bavi plesovima Hrvata u Mađarskoj, ali imaju i koreografiju srpskih,

Mješoviti pjevački zbor harkanjskih Hrvata

Kozarski zbor „Biser“

Ženski pjevački zbor Snaše

KUD Ladislava Matuškera

mađarskih, makedonskih i moldavskih plesova. Ukupni je broj članova Društva osamdesetak. Plesači su uglavnom studenti i mladi, imaju početnu skupinu, skupinu srednjega znanja i jednu vještiju skupinu. Rad Društva pomaže Samouprava grada Mohača i Junior Art. Stalan je prateći orkestar Društva orkestar Poklade.

Najmlađa je folklorna skupina Čitaonice mohačkih Šokaca koja je počela s radom 1992. godine. Danas ima dječju skupinu, orkestar i skupinu odraslih. Voditeljica je

dječje skupine Beata Janković, a prateći je orkestar tamburaški orkestar Šokadija osnovan 2006. godine. Odrasla skupina Čitaonice mohačkih Šokaca okuplja tridesetak članova od četrnaest do sedamdeset i nešto godina poradi čuvanja tradicionalnih šokačkih plesova grada Mohača. Pri Čitaonici djeluje i Mladi orkestar.

I tada još nismo nabrojili sve koji se bave i hrvatskim folklorom i glazbom u Mohaču, i to: Orkestar Dunavkinje, Orkestar tamburaške škole Józsefa Kovácsa Vršenđanina, Orkestar Fermata...

Nadomak je Mohaču Vršenda u kojoj od 2005. godine djeluje Ženski pjevački zbor „Orašje“ u okviru Vjerske i kulturne udruge šokačkih Hrvata. Voditeljica je zbora Eržika Vranešić. Zbor ima četrnaest članova, nastupaju po baranjskim i bačkim selima, a imaju dobru vezu s dušnočkim Hrvatima. Često su gosti i među prijateljima u Hrvatskoj, u Dražu i Kotlini. Uz crkvene pjesme, pjevaju i narodne pjesme svoga kraja. Odnedavno Vršenda ima omladinsku plesnu skupinu koja pleše i hrvatske plesove, a tu je i Orkestar Orašje.

Crkveni zborovi neformalno djeluju u svim naseljima gdje žive Hrvati, pa se u nekima na misama pjeva i na hrvatskom jeziku, tako u Mohaču, Katolju, Olasu, Udvaru, Salanti, Kulinju, Starinu, Martincima...

Hrvatska plesna skupina sela Birjana osnovana je 2010. godine. Milica Murinji Sörös, predsjednica tamošnje Hrvatske samouprave, poduprla je poticaj mladih Birjankinja. Cilj je društva čuvanje hrvatske baštine, samobitnosti, kulture i folklor. Društvo broji tridesetak članova. Uz plesove šokačkih Hrvata, plešu i plesove bunjevačkih, bošnjačkih i santovačkih Hrvata, te splitske plesove. Voditeljica je skupine Mirjana Murinji. Česti su sudionici hrvatskih priredaba u županiji u hrvatskim naseljima (Kozar, Lotar, Surdukinj, Olas, Udvar, Šeljin, Šaroš), ali i na mađarskim priredbama. Surađuju s garskim društvom, a nastupali su i u Vardaru, Starim Jankovcima, Gajiću i Belišću.

U Harkanju djeluje Mješoviti zbor harkanjskih Hrvata. Voditeljica je zbora, koji ima i svoj prateći orkestar, Đurđa Geošić Radašnai. Zbor broji tridesetak članova iz Harkanja, a ima ih iz Šikloša i Kašada... Djeluju i kao crkveni zbor te pjevaju na redovitim mjesečnim svetim misama na hrvatskom jeziku koje se održavaju svakoga zadnjeg petka u mjesecu, već dva desetljeća. Zbor ima iza sebe brojne nastupe. Sudjeluje na svim gradskim priredbama, a nositelj je i hrvatskih događanja u gradu. Uzorno surađuje sa zborovima i društvima u županiji i Hrvatskoj, poglavito u Donjem Miholjcu, Belišću, Orahovici...

Dječja skupina Čitaonice mohačkih Šokaca

KUD Mohač

KUD Baranja

Podmladak birjanske Hrvatske plesne skupine

Salantu odlikuje bogat folklorni život koji na svojim leđima nosi KUD Marica utemeljen 1999. godine. Tijekom 1970-ih i 80-ih u Salanti je djelovalo plesno društvo pod imenom Marica. Najvažniji je cilj današnjega KUD-a očuvanje narodne baštine i prikaz običaja i kulture tamošnjih bošnjačkih Hrvata. Današnju udrugu čine četiri plesne skupine i orkestar. Odraslu plesnu skupinu vodi József Szávai, a omladinsku i dječju skupinu Salancanka Ramona Štivić. Članovi su iz redova osnovnoškolaca, gimnazijalaca i studenata te odraslih bez dobnih granica. Osim scenskih nastupa aktivno sudjeluju i u njegovanju mjesnih običaja: za to su dobar primjer duhovske kraljice. Nastupali su u Slovačkoj, diljem Hrvatske: u Zagrebu, Hruševcu, Za-

Vršenska omladinska plesna skupina

Mohački KUD Zora

ju i pjesme bunjevačkih, šokačkih, gradišćanskih Hrvata, a i dalmatinske pjesme. Zbor djeluje i kao crkveni zbor. Nastupa na svim seoskim događanjima i u brojnim hrvatskim naseljima (Kukinj, Salanta, Semelj, Udvar, Ata, Harkanj, Šikloš...), a pjevali su i u Foku, Starinu, Martincima, Sumartonu, širom Europe, u Rimu, Bruxellesu, Zagrebu, Grebašćici... Na nastupima su u hrvatskoj narodnoj nošnji. Društvo broji dvanaest aktivnih članova.

Kukinjski KUD „Ladislav Matušek“ utemeljen je prije osamnaest godina, 2000.. Tada je brojio četrnaest članova, plesača i pjevača, danas ima trideset i četiri člana i svoj orkestar. Cilj je KUD-a ponajprije očuvanje i predstavljanje mjesne i baranjske baštine, ali također i baštine drugih regija Mađarske gdje žive Hrvati. Zbor je već u godini utemeljenja dobio zlatni stupanj, a tijekom godina i druga brojna priznanja. Godine 2007. KUD se proširio. Dolaze novi članovi iz susjednih bošnjačko-hrvatskih naselja, ali i iz Pečuha i semeljskoga Društva „Dubrava“. KUD je u svibnju 2010. godine dobio zlatni stupanj na smotri folkloru u Kovinu, a 2011. godine i zbor i orkestar nagrađeni su istom titulom u Pečuhu. Stalni su gosti raznih hrvatskih i mađarskih manifestacija širom Mađarske i Hrvatske. Veoma su omiljeni, a svojim nastupom oduševljavaju publiku. KUD vodi Ivo Grišnik.

Ženski pjevački zbor „Biser“ osnovan je 2009. godine u Kozaru. Voditeljica je Zbora Kozarkinja Marija Kovačević Katić. Trenutno Zbor broji jedanaest članova, od kojih su uglavnom svi mjesne Hrvatice. Zbor dobro surađuje s mjesnom Hrvatskom samoupravom. Na repertoaru su im crkvene i hrvatske pučke pjesme. Nastupaju na svim priredbama Seoske i Hrvatske samouprave, ali i na priredbama u okolnim naseljima: Pogan, Sa-

prešiću, Novoj Gradiški, Našicama, Donjem Miholjcu, Forkuševcima. Održavaju prijateljsku suradnju sa strizivojskim KUD-om i redoviti su sudionici hrvatskih priredaba u cijeloj Mađarskoj. Osim mjesnih plesova uče i prikazuju plesove drugih hrvatskih etničkih skupina. Na čelu je Udruga Judit Szajkó.

Ženski pjevački zbor Augusta Šenoe osnovala su djelatnice pečuskoga Hrvatskog vrtića 1982. godine. Njihov je voditelj i učitelj niz godina bio Ladislav Matušek. Predsjednica je udruga Marija Bošnjak. Zbor ima raznovrstan repertoar, a cilj mu je ponajprije njegovanje i očuvanje izvornih narodnih pjesama hrvatskih etničkih skupina u Mađarskoj. Tijekom nastupa svaka članica Zbora nosi narodnu nošnju svoje etničke skupine, stoga Zbor na pozornici nudi poseban vidni ugođaj. Tijekom 30 godina svoga postojanja izdali su dvije kasete, jednu s izvornim narodnim, a jednu s crkvenim pjesmama („Raspjevani baranjski Hrvati“, „Lijepa si lijepa“), a osim toga sudjelovali su na dva CD-a. Godine 2008. izdali su samostalan CD, uz glazbenu pratnju pečuskog Orkestra Vizin. Zbor sudjeluje gotovo na svim narodnosnim programima u onim krajevima zemlje gdje žive Hrvati. Svojim pjevanjem oduševili su publiku u Hrvatskoj, ali i u Italiji i Finskoj. Zbor raspolaže višestrukom zlatnom kvalifikacijom, naslovom Izvrsnog ansambla, jednako tako i Velikom nagradom „Lajos Vass“.

Ženski pjevački zbor Snaše iz sela Pogana utemeljen je 1998. godine s pet članova, uz potporu tada prvi put utemeljene Hrvatske samouprave u tom naselju. U početku su pjevali pjesme bošnjačkih Hrvata, koje je sakupio Ladislav Matušek, a tijekom vremena širili su repertoar, danas pjevaju

Ženski pjevački zbor Augusta Šenoe

lanta, Birjan, Vršenda, Baja, sve do Budimpešte. Zbor Biser godišnje više puta organizira molitvu krunice u pečuškoj crkvi Snježne Gospe.

Folklorni ansambl Baranja utemeljen je 29. studenoga 1967. godine u Pečuhu. Prvi mu je voditelj bio Milan Rockov. Djelovali su kao studentska manjinska folklorna skupina te plesali hrvatske, srpske, njemačke, poljske, makedonske, rumunjske plesove... Od 1973. godine na čelu je društva Antun Vidaković, koji počinje surađivati s pečuškim Baletom i pečuškim Ljetnim kazalištem, te raditi tematske koreografije. Organiziraju se kampovi, plesačnice, društvo godišnje ima i preko sto nastupa u Pečuhu, diljem Mađarske i u inozemstvu.

Od 1994. godine voditelj je društva Mišo Šarošac, od 2002. sadašnji je voditelj Đuro Jerant. Društvo je dobitnik brojnih priznanja i nagrada,

Odrasla skupina salantskog KUD-a Marica

Podmladak KUD-a Marica

osvojenih kvalifikacija... KUD je zadnjih godina imao više uspješnih turneja, tako u Italiji, Portugalu, Rumunjskoj, Poljskoj, Bosni i Hercegovini... KUD ima i svoj prateći orkestar. Svake godine, već tri desetljeća, organizira plesni kamp.

KUD Tanac utemeljili su u listopadu 1988. godine u Pečuhu nekadašnji plesači KUD-a Baranja Mišo Šarošac i József Szávai, koji su okupili plesače iz obližnjih sela, a Društvu se pridružio i Orkestar Vizin. Godinama je probe KUD održavao u pečuškom Domu omladine, danas im dom daje Centar „Zsolnay“. Počeli su s ustrojavanjem plesačnica u prosincu 1988., i danas svakoga zadnjeg petka u mjesecu imaju plesačnicu. Plesači su iz Salante, Kujinja, Katolja, Pečuha, Lukovišća, Santova, Šaroša, Semelja, Olasa, Mohača... Društvo

već 1989. snima prvu videokasetu i počinje s organizacijom godišnjega plesnog kampa.

Godine 1992. godine Društvo broji umalo 180 članova, i to u prvoj i drugoj odrasloj skupini, ima dječju skupinu u Pečuhu, Salanti i Kujinju, plešu devetnaest koreografija, deset potpisuje József Szávai, a plešu i koreografije Ivana Ivančana, Zoltána Farkasa. Nastupali su diljem Mađarske, Hrvatske i Europe, tako u Španjolskoj, Nizozemskoj, Italiji, Americi, Francuskoj, Belgiji...

Natjecali se na televizijskome programu Ki-Mit-Tud, brojnim kvalifikacijskim natjecanjima, gdje postižu zavidne rezultate. Društvo obnavlja i predstavlja običaje Hrvata u Mađarskoj; Poklade (Kašad, Katolj, Kozar), Vuzmena kola (Lukovišće, Potonja, Starin), Kraljice (Salanta, Nijemet, Baja, Čavolj), Ivanje (Martince), Betlehemske pozdravi (Salanta, Pogan, Olas, Semelj, Udvar, Sukit, Vršenda, Mohač, Kujinj, Kozar, Šikloš, Lukovišće, Novo Selo, Martince, Dušnok).

Godine 1996. organiziraju festival „Dobro došli, naši mili gosti!“ Njeguju veze s Kulturno-umjetničkim društvom „Ivan Goran Kovačić“, Plesnim ansamblom Lado, tavankutskim KUD-om „Matija Gubec“, pjevačicom Mártom Sebestyén. Na repertoaru, uz hrvatske, imaju i mađarske, srpske, bugarske, romske plesove, dobitnici su Nagrade za kulturu grada Pečuha 2012.

Sudjeluje na televizijskom natjecanju Fölszállott a páva 2012. godine, i postiže izvrstan rezultat. Društvo je nakladnik brojnih izdanja, videokaseta, knjiga... Danas KUD ima odraslu te dvije dječje skupine s pedesetak djece koje podučavaju Ramona Štivić, Mirjana Bošnjak, József Szávai i Robert Takač u Obrazovnom centru Miroslava Krležje. KUD ima i svoj prateći orkestar.

Branka Blazsetin@Ramona Štivić

KUD Tanac

Umotvorine baranjskih Hrvata

Baranja nam i draga i mila,
blagoslov je Božji pridobila.

Baranja nam i draga i mila,
mama moja tu me je rodila.

Baranja nam i draga i mila,
sve šokačko tu sam zavolila.

Čuvaj jezik ko oko u glavi,
svoje voli svaki Šokac pravi.

Šokac apo, a Šokica mama,
pa Šokica i ja sam sama.

Belvar selo, ti baranjska diko,
u tebi je čuven gajdaš Miko.

Nek nas bude Šokadije,
lipe grane najmilije!

Nije šala, već istina prava:
kod Šokaca lipša je i trava.

Od Pečuva pa do ravnog Srema
od Šokaca pametniji nema.

Mili Bože, Šokica je lipa,
po svem svitu za Šokicu pitu.

Ništa lipše ni milije nije
kad se Šokac na Šokicu smije.

*Zabilježio: Živko Mandić 1968. godine
u Mohaču*

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA: Branka Pavić Blažetin, tel.: +36-30-3961852, e-mail: branka@croatica.hu, ZAMJENICA GLAVNE UREDNICE: Timea Horvat, e-mail: tiho@croatica.hu, NOVINARI: Stipan Balatinac, e-mail: balatinacz66@gmail.com, Bernadeta Blažetin, e-mail: beta@croatica.hu, Kristina Goher, e-mail: kristina.ghr@gmail.com, RAČUNALNI SLOG: Anna Kondor, tel.: 1/269-1974, e-mail: nusik.glasnik@gmail.com, LEKTOR: Živko Mandić, e-mail: zmsantovo@gmail.com, ADRESA: 1093 Budapest, Lónyay u. 18/b. Tel./Fax: 1/269-2811, tel.:1/269-1974, e-mail: glasnik@croatica.hu – ZA OSNIVAČA: Savez Hrvata u Mađarskoj. IZDAVAČ: Croatica Kft. RAVNATELJ: Čaba Horvath. List širi posredstvom Mađarske pošte, na osnovi pretplate na žiroračun: ERSTE Bank Hungary Zrt. 11600006-00000000-78637100, uredništvo Hrvatskoga glasnika i alternativni širitelji. Pretplata na godinu dana iznosi 7500 Ft. Tjednik se financira iz državnog proračuna Mađarske. Rukopise, fotografije i crteže ne čuvamo i ne vraćamo. TISKARSKA PRIPREMA, TISAK: CROATICA Nonprofit Kft., 1093 Budapest, Lónyay u. 18/b. HU ISSN 1222-1270

Posebno izdanje Hrvatskoga glasnika tiskano je uz materijalnu potporu Hrvatske samouprave Baranjske županije. Uredila: Branka Pavić Blažetin. Lektor: Živko Mandić. Računalni slog: Anna Kondor. Foto: Arhiv Hrvatskoga glasnika, Stipan Balatinac, Kristina Goher, Branka Pavić Blažetin, Danijel Blažetin, arhiv mohačkog Muzeja „Dorottya Kanizsai“.